

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת אמור תשע"ו לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקי"ט

דרשת פרקי אבות

אשר המון בית ה' מקושרים אליו במדה גדושה, ואם ישראל אינם נביאים, בני נביאים הם, ומזליהו חזי. ואומרים (בפיוט בר יוחאי) אשרי העם לומדיך ואשרי העומדים על סודך, לא אמר לומדי תורתך וסודותיך, אלא אשרי העם 'לומדיך', שלומדים היטב מהותו של רבי שמעון, איך זכה לכתר עליון, ואשרי העומדים על סודיך, הסוד שיש בעצם נשמתו של רבי שמעון וכמו שיבואר.

ונקדים תחלה במאמר תורתו של רבי שמעון, דאיתא בגמרא (יומא עו.) שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי, מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה. אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים, היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים. דבר אחר שהיו אוכלין אותו כשהוא חם. דבר אחר מפני משאוי הדרך ע"כ. ויש לומר בזה עוד טעם, ונשלב הדברים לפרשתנו, שאמר הכתוב (כד-י), ויצא בן אשה ישראלית, והוא בן איש מצרי, בתוך בני ישראל, וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי, ויקוב בן האשה הישראלית את השם ויקלל, ויביאו אותו אל משה, ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן

במשנה (אבות ג-א) הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה. דע, מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת, מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ע"כ. ויש להבין למה כפל התנא את דבריו, שבתחלה מנה את שלשה הדברים, ואחר כך מנה אותם שוב ופירשם (עיין במדרש שמואל). גם להבין כפל הלשון 'דין וחשבון', מהו דין ומהו חשבון. וגם לאיזה צורך הקדים מנינם הסתכל 'בשלשה' דברים, ולא אמר הסתכל באלו הדברים.

ונראה דאיתא בגמרא (בבא בתרא קסד:) שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום, הרהור עבירה, ועיון תפלה נוברשב"ם שלאחר שהתפלל דן בלבו שישלם לו הקב"ה שכרו, ויעשה הקב"ה צרכיו, וישמע תפלתו לפי שהתפלל בכוונה, ואבק לשון הרע ע"כ. אמנם מי שתמיד עומד נגד עיניו מאין באת ולאן אתה הולך וכו', יוכל להנצל גם מזה. ועל כן אמר, הסתכל 'בשלשה' דברים, היינו שלש העבירות שאין אדם ניצול מהם, ועם כל זה אין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת וכו'.

אמנם נראה בזה עוד, הנה בשבוע זו הבעל"ט חל יומא דהילולא של התנא אלקי רבי שמעון בן יוחאי,

זה, על כן הודיע לנו הכתוב שנדע שדינם שוה, ואל בני ישראל תדבר לאמור וגו', כגר כאזרח בנקבו שם יומת.

ולפי זה הדיון ביניהם היה, לדעת הצרפתים אמרו לו שבט דן שהוא מצרי שנתגייר, ואין מקומו בין ישראל כלל אלא בתוך הערב רב שעלו עמיהם, ולדעת הרמב"ן אמרו לו שהן אמת שהוא ישראל, אבל בדגלים באותות לבית אבותם כתיב, ואין מקומו אצל אמו שהיא משבט דן. אמנם בחתם סופר (בפרשתנו קיג, ובשו"ת אר"ח סימן ר"ח) כתב, דטענתו של האיש היה שאינו בן איש מצרי כלל, כי אף על גב דמצרי בעל את אמו, הלא רוב בעילות הולכין אחר הבעל, ואפילו בפרוצה ביותר (בית שמואל אה"ע סימן ד' סקכ"ו), ושלומית היתה לה בעל ישראל באותו זמן, ואינו בן מצרי כלל. ומשה רבינו ברוח הקודש אמר כן שהוא בן מצרי, ולזה יוצדק שיצא מבית דינו 'של משה' מחוייב, ומשום הכי חרה אפו של זה וגידף ע"ש. נויש להוסיף עוד, דמבואר בפרי מגדים (יו"ד סימן ס"ב מ"ז סק"א) דבבן נח לא אולינן בתר רוב, דבדידהו לא נאמר (שמות כג) אחרי רבים להטות ע"כ. ואם כן בשעה שנולד לא הלכו אחרי רוב בעילות שהם מהבעל.]

והנה מבואר במדרש (שמו"ר א-כח) דבעלה של שלומית בת דברי היה דתן ע"ש. והוא היה מבני ראובן (במדבר כו-ט). ולפי זה טענתו היה שיקבעו לו מקום, או אצל משפחת האב שהם בני ראובן, או אצל משפחת האם שהוא משבט דן. ומשה רבינו פסק עליו שהוא בן מצרי ומקומו הוא מחוץ למחנה בין הערב רב. וזאת תורת המסורה, וינצו במחנה, וינצו שניהם בשדה, שהריב היתה אם מקומו הוא במחנה ישראל, או מקומו הוא מחוץ למחנה בשדה.

והנה כאשר יצא מחוייב מבית דינו של משה שהוא בן מצרי, היה זו בזיון גדול, שהרי האומות מבזין היו את ישראל ואומרים, מה אלו מתייחסים על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצריים באמותיהם, אם בגופם היו מושלים קל וחומר בנשותיהם, לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם. וזה הוא שמפורש על ידי דוד (תהלים קכד) שבטי י-ה עדות לישראל. השם הזה מעיד עליהם

וגו', וידבר ה' אל משה לאמור, הוצא את המקלל מחוץ למחנה וגו', כגר כאזרח בנקבו שם יומת.

והנה ברש"י כתב, ויצא בן אשה ישראלית, מהיכן יצא, במתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב, בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן, אמרו לו מה טיבך לכאן, אמר להם מבני דן אני, אמרו לו (במדבר ב-ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב, נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף (ויק"ר לב-ג) ע"כ. ויש להבין מהו ענין הגידוף עם מה שיצא מחוייב מבית דינו של משה. גם להבין מה שאמר הכתוב וינצו 'במחנה', שהרי כל ישראל במחנה היו. ולכן פירש רש"י על עסקי המחנה. ובבעל הטורים ב' במסורה, וינצו במחנה, וינצו שניהם בשדה (שמואל ב יד-ו). וצריך ביאור הכוונה בזה. עוד יש להבין מה שסיים הכתוב כגר כאזרח בנקבו שם יומת, הלא בכל דיני תורה הגרים שוים להכלל ישראל, ולמה פרט זאת כאן כגר כאזרח.

ונראה דהנה הכתוב אומר, והוא בן איש מצרי 'בתוך בני ישראל', וברש"י מלמד שנתגייר ע"כ. ולכאורה קשה דהא קיימא לן (יבמות מה). דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין באשת איש. וכתוב ברמב"ן בשם הצרפתים, כי בן זה נולד קודם מתן תורה, ולא היה להם עדיין דין זה דנכרי הבא על בת ישראל הולד כשר, כי דין זה ליתא באומות העולם, כמו שאמרו (שם עח): באומות הלך אחר הזכר, וכאשר נולד זה לא מלו אותו כי מצרי היה בדינו, אבל כשגדל נתגייר לדעתו ונימול. והרמב"ן חולק, כי מעת שבא אברהם בברית היה לו ולזרעו דין ישראל גמור, והיה בכלל ישראל, ולא נצרך לגירות, אלא ככל ישראל שנכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מתן תורה (כריתות ט), ומה שאמרו שנתגייר, היינו שהלך אחרי אמו ונדבק בישראל ע"כ.

ומעתה כיון שמצות ה' בא על עובדא זו, שהניחוחו במשמר לפרוש להם על פי ה', אם כן נשאר מקום לדון אם הוראה זה נאמר לכל, דאם המגדף הזה דינו כגר (וכדעת הצרפתים), אולי לא חייב ה' סקילה רק כאשר המגדף הוא גר. או אולי המגדף הזה דינו כישראל (וכדעת הרמב"ן), ויש מקום שרק על עובדא זו של ישראל בא עונש

שבאו לפני משה לדין, זה אומר עבדי גנבת, וזה אומר אתה מכרת לי. אמר להם משה דינו לבקר משפט (ירמיה כא-יב), אם נמצא עומר בבית רבו ראשון בידוע שזה גנבו, נמצא עומר בבית רבו שני בידוע שזה מכרו לו. וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין, הוא אומר היא סרחה עלי, והיא אומרת הוא סרח עלי, אמר להם משה דינו לבקר משפט, אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהוא סרח עליה ע"ש. ואם כן המן בירר כל הסכסוכים שיש בישראל. ומעתה אם המן לא היה יורד רק אחת בשנה, היה מתרבה המחלוקת במשך כל השנה עד ירידת המן, ורצה ה' למנוע מהם הריב והמחלוקת, וירדה המן בכל יום, ונתברר הכל תיכף למחרתו, ואמר משה דינו לבקר משפט.

ומעתה שהמן בירר לכל ישראל באיזה מקום הוא ביתו ומושבו, אם כן בן המצרי שפסק עליו משה שאין מקומו בין שבטי ישראל, הרי המן שלו היה יורד מחוץ למחנה. ואם כן יש גילוי מן השמים שאין מקומו בהמחנה. וזהו וינצו במחנה, וינצו בשדה, שיצאו לריב עמו ממה שראו שהמן שלו לא נופל בהמחנה, אלא בהשדה.

אמנם חז"ל (שם) הקשו על סתירת הכתובים כתיב (במדבר יא-ט) וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו [אלמא בתוך המחנה ירד], וכתיב (שמות טז-ד) ויצא העם ולקטו וגו' [יציאה מחוץ למחנה משמע], וכתיב (במדבר יא-ח) שטו העם ולקטו וגו' [משמע למרחוק כמו משוט בארץ], הא כיצד, צדיקים יורד להם על פתח בתיהם, בינונים יצא העם ולקטו, רשעים שטו העם ולקטו ע"כ. ולכן טען הבן מצרי שאין ראייה ממה שהמן שלו נמצא בחוץ, כי בהיות שאין הוא בגדר צדיק, והראיה שבאמת היה מגדף, על כן מתקיים אצלו שטו העם ולקטו. וזהו וינצו במחנה, שהריב היה עבור המן שלו שהיה צריך להיות בהמחנה, אם זהו סימן שאין מקומו בין שבטי ישראל.

*

בגמרא (שבת לג:) סיפרו חז"ל, דרבי יהודה אמר כמה נאים מעשיהם של אומה זו [רומיים], תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות. נענה רבי שמעון בן יוחאי

שהם מתייחסים לשבטיהם, לפיכך בכלום כתיב החנוכי הפלואי (רש"י במדבר כו-ה). ואם כן כל העדה כולם היו קדושים, והוא היחידי בין ששים רבוא ישראל שהוא בן מצרי. ואם ה' לא היה מטיל שמו על הכלל ישראל, היה מקום לומר שכמו ששלטו בגופן אצל אמו, כן יש הרבה כמותו בישראל. אבל הרי שבטי י-ה עדות לישראל, שהטיל ה' שמו עליהם שכולם כשרים, ואם כן נשאר הוא היחידי הפגום בכל הכלל ישראל, לכן ויקוב את השם, שעל ידי השם שהטיל עליהם נתגלה חרפתו.

*

והנה דבר זה מעורר פליאה, איך כל הכלל ישראל במשך מאתים שנה, לא באה מכשול לשום בת ישראל, הן ברצון והן באונס, והיה להם שמירה יתירה, ולמה אחת היתה שיצאה מן כלל שלא שמרוה מן השמים. והתשובה על זה הוא, כי מי שרוצה להיות באמת שמור, ועושה כל מה שבידו שלא יבוא לידי חטא, יש עליו שמירה מן השמים, כי רגלי חסידיו ישמור (שמואל א ב-ט), ולא יאונה לצדיק כל און (משלי יב-כא). אבל 'שלומית' דהות פטטה שלם עלך שלם עלך שלם עליכון. 'בת דברי', דברנית היתה, מדברת עם כל אדם (רש"י), אבדה בזה את שמירתה מלמעלה, ונכשלה באונס עם המצרי, והוא מוסר השכל [ועיין בחתם סופר ריש פרשת תצא פח].

*

אמנם יש לומר עוד במה שאמר וינצו במחנה, ומתחלה נבאר מה ששאלו תלמידיו את רבי שמעון, מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, והוא דאיתא בגמרא (יומא עה:): והוא כזרע גד לבן (שמות טז-לא), גד, שהיה מגיד להם לישראל אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון [לפי שנאמר וימודו בעומר וגו', בין שלקט הרבה בין שלקט מעט מוצא עומר לגלגולת, ואם נמצא עומר בבית הראשון בידוע שבן ט' לראשון הוא, ואם בבית האחרון בידוע שבן ז' לאחרון הוא]. תניא רבי יוסי אומר כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורים ומה שבסדקים, כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורים ומה שבסדקים, כיצד שנים

ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן וכו'. הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם [לתלמידיהם או לאביו ולאמו, ולא להשמיעם למלכות] ונשמעו למלכות. אמרו שמעון שגינה יהרג. אזיל הוא ובריה וכו' טשו במערתא וכו'. והווי משלהי מנייהו והווי יתבי עד צוארייהו בחלא וכו'. נפק לשוקא חזייה ליהודה בן גרים, אמר עדיין יש לזה בעולם, נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות ע"כ.

ובתוספות כתבו דיש לגרוס רבי יהודה, דאמרינן (מ"ק ט).

כי הווי מפטרי רבי יהודה בן גרים ורבי שמעון בן חלפתא מרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה לבריה אנשים הללו אנשי צורה הם, זיל גבייהו דליברכוך, מכלל דגברא רבה היה. ובסוף שמעתא לא גרסינן גל של עצמות בלשון גנאי, אלא נח נפשיה ע"כ. ויש להבין הלא רבי יהודה בן גרים לא עשה זאת בכוונה, ואנוס היה במה שנסתבב שנשמעו הדברים למלכות, ובודאי עשה תשובה שנים רבות על מה שנגרם על ידו לרבו, ולמה לא התחסד באדם גדול כזה, שענשו במיתה.

והענין בזה הוא, דהנה כבר דברנו (בשנה העל"ט פ' אמור) כי

הכתוב (בראשית ד-ד) אומר, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ויחר לקין מאד וגו', ויהי בהיותם בשדה, ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו וכו'. ויאמר קין אל ה' וגו' והייתי נע ונד בארץ וגו'. ויאמר לו ה' לכן כל הורג קין שבעתים יקם וגו' ע"כ. וגילה לנו האר"י הק' ז"ל (שער הפסוקים פ' בראשית דרוש ד', ופרשת שמות ד"ה ויהי בימים) כי לאחר זה באו הבל וקין בגלגול שנית, ומשה רבינו היה הגלגול של הבל, והמצרי שהרגו משה היה הגלגול של קין. והכתוב אומר (שם ט-ו) שופך דם האדם באדם דמו ישפך, כי השופך דם אדם ורצחו נפש, אז 'באדם' על ידי האדם עצמו שנרצח 'דמו ישפך', כי שניהם באים בגלגול, ואז הנרצח הורג את הרוצח.

ולכן כאשר בא משה וראה את המצרי מכה איש עברי,

השיג ברוח קדשו כי זהו אחיו קין, על כן הרגו לתקן את נפש קין שבתוכו שהרג אותו בגלגולו הקדום. וזהו ויהי בימים ההם וירא איש מצרי מכה איש עברי 'מאחיו', היינו שהמצרי הוא אחיו של משה, כי משה יש בו נשמת הבל,

ובהמצרי יש נשמת קין ע"כ. וראיתי בספר ימין יוסף (פ' שמות) שכתב לבאר בזה, מה שנאמר במשה ויפן כה וכה, וברש"י ראה מה שעשה לו בבית ומה שעשה לו בשדה, דהיינו שהתבונן מה עשה קין להבל, ויהי בהיותם בשדה ע"כ.

וי"ש להוסיף דאיתא במדרש (ב"ר כב-ד) הכל מודים שלא

עשה הבל בעולם יותר מחמשים יום ע"כ. וזהו שאמר ויפן 'כה וכה', בגמטריא חמשים, שפנה לראות מה עשה לו קין בהיותו בן חמשים יום, לכן הכהו לתקן מה שעיוות. [ועיין עוד בזה בשמן ראש ח"ב פ' פנחס תמא].

אמנם בסדר הדורות (חלק תנאים ערך יהודה בן גרים) הביא

מספר נובלות חכמה (עלה ד' דף קנ"ד): להמקובל היש"ר מקנדיאה, שמוסיף והולך, כי נשמת משה רבינו בא אחר כך בגלגול של רבי שמעון בן יוחאי, והמצרי שהרגו משה בא בגלגול יהודה בן גרים ע"ש. והנה עצם הדבר שרבי שמעון היה בו ניצוץ ממשה רבינו מבואר גם בדברי האר"י (לקוטי ש"ס מסכת שבת), ולכן כמו שמשה ברח מפני חרב פרעה והשיג שלימותו שם במדבר, כך רבי שמעון ברח מפני הקיסר והשיג שלימותו שם במערה ע"ש. אך בנובלות החכמה הוסיף שיהודה בן גרים שסיפר הדברים, ועל ידו הוצרך רבי שמעון לברוח, הוא היה גלגול המצרי שהרגו משה, וכמו שעל ידי המצרי הוצרך משה לברוח להצילו מחרב פרעה, על ידי יהודה בן גרים הוצרך רבי שמעון לברוח להצילו מחרב המלך. וכמו במשה רבינו נעשה המסירה על ידי דיבור, הלהרגני אתה אומר, וישמע פרעה ויבקש להרוג את משה, כן היה ביהודה בן גרים עם רבי שמעון. ולכן בסופו נתן רבי שמעון עיניו בו והרגו, כמו שהרג משה את המצרי ע"ש.

ולפי זה גלגוליו של קין היה אחר כך בהמצרי, ושוב

ביהודה בן גרים, ואז בא אל תיקונו. ואיתא במדרש (קה"ר י-א) שבעה תלמידים נשאר לרבי עקיבא מן י"ב אלפים, ומהם היה רבי שמעון ע"ש. ועל כן כאשר התבונן קין על חטאו ונתחרט עד שאמר והייתי נע ונד בארץ. אמר לו ה' כי לא ידח ממנו נדח, ו'שבעתים יקם', שיהיה לו תקומה על ידי גלגוליו שנרמזים בתיבת 'יקם', קין מצרי

י'הודה, וסיום תיקונו תהיה בימי רבי שמעון שהוא מהשבעה תלמידים שנשארו לרבי עקיבא, ושבעתים יקם.

והנה פשטות הדברים נראה, כי בהיות שקין היה מתחלה הרוצח שהרג את הבל, על כן שוב נשתלם בכפליים, שמשוה ורבי שמעון הרגו בחזרה את גלגולו של קין, ובזה בא לו תיקונו. אך יש להסביר הדברים באופן עמוק יותר, כי הנה משה רבינו אחר שהרג את המצרי הוצרך עבור זה לברוח ממצרים, וכמו שנאמר (שמות ב-טו) וישמע פרעה את הדבר הזה, ויבקש להרוג את משה, ויברח משה מפני פרעה. וכמובן היה יום זה קשה מאד למשה, לעזוב אבותיו ואחיו כל בית ישראל לנדוד יהודי יחידי בעולם. ולעזוב בית המלך, אשר כלום חסר מבית המלך דבר, ובודאי שצערו היה גדול מאוד על מצבו.

אמנם בסופו נתגלה הטובה הגדולה שהיה טמון בזה, כי בהיות שהיה לו על ידי זה הרחבת הדעת, שלא ראה בעיניו צרת השיעבוד, נתעלה בעבודת הקודש להפליא עד שזכה לגילוי שכינה בסנה, ונעשה הגואל, ושוב עלה בשמים לקבל התורה, עד שלא קם נביא עוד בישראל כמשה. ומי גרם להביא אותו לידי מעלה זו, אותו המצרי שנהרג על ידו, והוצרך לעזוב מצרים.

והנה קין הרג את הבל בקטנותו, וקיצר את ימיו בזה שלא היה יכול להתעלות בעבודת קונו, אשר פנה ה' אל הבל ואל מנחתו. וכדי לתקן זאת מדה במדה, באו שניהם שנית בגלגול, המצרי זה קין עם משה (זה הבל), והמצרי גרם לו להתעלות במעלה נפלאה, שהבל נעשה לרבן של ישראל, ובזה נתקן חטאו שהרגו מתחלה, ולא נתן לו להתעלות.

וכמו כן ממש אירע אחר זה ברבי יהודה בן גרים (זה קין) עם רבי שמעון (זה הבל). שרבי שמעון הוצרך לעזוב ביתו וללכת להחבא במערה, אשר בשעה ראשונה היה זה צער וכאב עד אין לשער, לשבת בודד מבני אדם, ולאכול יום יום חרובין ומים. אבל בסופו נתגלה הטובה הנפלאה שהשיג בזה, כי נתעלה שם למלאך אלקים, עד שלא היה יכול להשיג שיהיו אנשים כרבי זורעי. וכאשר אמר לו רבי

פנחס בן יאיר אוי לי שראיתך בכך, השיב לו אשריך שראיתני בכך, שאלמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך, דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחאי קושיא הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי, לסוף כי הוה מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רבי שמעון בן יוחאי עשרין וארבעה פירוקי. ומי גרם לו כל הגדולה הזאת, רבי יהודה בן גרים שזה קין, הוא בנה את רבי שמעון זה הבל, להתעלות במעלה כה נפלאה. ורבי שמעון לא היה לו שום טינא בלב על תלמידו רבי יהודה בן גרים, אדרבה הכיר לו טובה רבה על מה שעשאו בזה כלי נפלאה. ובזה בא קין לתיקונו, שהשלים את הבל מה שהחסיר לו תורתו בהריגתו.

ומעתה כיון שרבי יהודה בן גרים השלים תפקידו שעבורו בא לעולם, שהוא היה גלגול קין להעלות את אחיו הבל שהוא רבי שמעון, אם כן אין לו לרבי יהודה עוד מה להסתובב בעולם השפל הזה, שהרי בא כבר לתיקונו. ולכן כאשר נפק לשוקא וחזייה לרבי יהודה בן גרים, תמה ואמר עדיין יש לזה בעולם, הלא כבר תיקן הכל והשלים כבר ימי חייו, נתן בו עיניו ונח נפשיה, לעזוב חיי שעה ולהגיע למקומו לחיי עולם.

ונראה דכל זה רמוז בשם 'הבל', כי תיקון שלימותו היה במשה, שהוריד לנו תורת ה' חמשה חומשי תורה, וזה נרמז באות ה'. ושוב נשלם ברבי שמעון, אשר זכה לגלות חכמת סודות התורה, וכמו שאומרים עליו (בפייט בר יוחאי) ל"ב נתיבות ראשית תרומה, וזה נרמז באות ל"ב של הבל.

*

ויש בענין זה מוסר השכל, על מה שאנו רואים כמה פעמים אשר דרך רשעים צלחה, ולעומת זה צדיקים מתייסרים, ונראה כאילו לית דין ולית דייץ. אבל האמת הוא כי הכל הוא במשקל א-ל דעות, אך הענין הוא, כי אנו מסתכלים על ימי חיי האדם שהוא רק מיום הולדו עד יום מותו, אבל לאמיתו כבר עבר עליו כמה גלגולים שקדמו לו, ויש עמו חשבונות שונות מהעבר. והגם שבגלגול זה הוא

מאה בנים, והוסיף ימים על ימי אביו אדם הראשון תשכ"ז שנים (שמו"ר לא-יז), רשע וטוב לו. אמנם שוב נתגלגלו שניהם, במשה עם המצרי, ברבי שמעון עם רבי יהודה בן גרים, וכולם באו על תיקונם, ולא ידח ממנו נדח.

וזהו כוונת התנא (אבות ג-טז) ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, ופירש בויגד משה, מדעתו, שהקב"ה נפרע מן האדם על עונותיו שחטא בגלגול זה, שהוא יודע שחטא בהם. ושלא מדעתו, על עונותיו בגלגול הקדום שאינם ידועים לו. ויש להם על מה שיסמוכו והדין דין אמת, אף על פי שבגלגול זה הוא נקי מעון, מכל מקום יש לזה סמך ויסוד להענישו, כי הרי חטא בהם בגלגולו הקדום ע"כ.

וזהו התשובה גם על עיון תפלה, שהתפלל בכוונה ולא נושע, כי יש חשבון לפעמים מגלגולו הקדום, או שיעזור לו התפלה על גלגולו הבא. כי חיי האדם לא מתחילין ביום הולדו, ולא נגמרו ביום מיתתו. ועל כן אמר התנא, דע מאין באת, כי עבר עליך כבר גלגולים שונים, והתבונן מאין באת. ולאן אתה הולך, גם אחר מיתתך יתכן עוד גלגולים להשלים ימי חייתך. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דין על גלגול זה, וחשבון מגלגול שעבר, מה נתקן ומה לא נתקן. ובהשקפה זו תסתכל על שלשה דברים שאין אדם ניצל מהן, ובתוכו עיון תפלה, ואין אתה בא לידי עבירה, כי בשעה שנוטלין הכל בחשבון, או אין קושיות, כי צדקו יחדיו. ונרמז גם כן הסתכל בשלשה דברים, היינו גלגולו של קין והבל, שנתגלגלו במשה והמצרי, ושוב ברבי שמעון עם רבי יהודה, וממנה תתבונן כי יש לידע מאין באת, גלגול הקדום, ולאן אתה הולך, הגלגול השני.

צדיק, מכל מקום יתכן שבגלגולו הקדום לא היה כן, ונשאר אצלו חוב קדום שמשלם כעת עבורו. וכמו כן כאשר רואים רשע וטוב לו, יתכן שיש לו זכותים שונות מגלגולו הקדום. או שיבוא עוד בגלגול שנית ואז יפרעו ממנו חובותיו. ועל זה אמר הכתוב (תהלים יט-י) 'משפטי ה' אמת', כל משפטיו שעושה עם האדם הם דין אמת, ואם כי לפי ראות עינינו לא תמיד אנו מבינים זאת, אבל 'צדקו יחדיו', אם יקח ביחד כל הגלגולים שעברו עליו, אז יכיר הצדק שיש במשפטי ה'.

ובאמת דבר זה הוקשה כבר למשה, וביקש מה' הודיעני נא את דרכיך (שמות לג-ג), ואמרו חז"ל (ברכות ז). אמר לפניו, רבוננו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו. אמר לו, משה, צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע, רשע וטוב לו רשע בן צדיק, רשע ורע לו רשע בן רשע ע"כ. וביאר האר"י ז"ל (הובא באלשיך בפרשתנו (כג-כה), ובערבי נחל פ' ואתחנן) דגלגול ראשון נקרא 'אב', וגלגול שני נקרא 'בן', וצדיק ורע לו צדיק בן רשע, היינו שבגלגול הקדום היה רשע, ועתה הוא צדיק, ונפרעין ממנו עתה על עונותיו שחטא בגלגולו הקדום ע"ש. ואלמלי היה כל אחד יודע גלגולו הקדום, לא היה לו שום קושיות ותרעומות, והיה רואה בעיני בשר איך הכל הוא במדה ובמשקל א-ל-דעות.

ובמקומות שגילה לנו האר"י ז"ל סוד גלגולם הראשון, אנו רואים זאת בחוש, איך הכל מכוון מן השמים עד חוט השערה. ונקח לדוגמא מחלוקת הראשונה בעולם, קין עם הבל, אשר הבל היה צדיק יסוד עולם, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ועמד עליו קין וסילקו מן העולם, צדיק ורע לו. ולעומת זה קין האריך ימים עד המבול, הוליד

סעודה שלישית

המלך לאכול פת חמה בכל יום, או שמא פת צוננת של תשעה ימים, בתמיה (רש"י כד-י). ואם כי אמרו חז"ל (חגיגה כו:) שמגביהין השלחן ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו [שסילוקו לשבת הבאה חם כיום סידורו] וכו', שנאמר

ולקחת סולת ואפית אותה שתים עשרה חלות וגו' (כד-ה). בחזקוני כתוב בטעמו, כי הי"ב חלות הם כמספר השבטים ע"כ. ויש להבין הלא עם ישראל הם גוי אחד בארץ, ולמה חילק כאן החלות למספר השבטים. גם להבין טענתו של המגדף, שלגלג ואמר, ביום השבת יערכנו, דרך

והנה העני המתפרנס מאחרים, מקבל הרבה יותר מהפרוטה שנותנים לו, וכדאיתא בגמרא (סוכה מט): אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר (הושע י"ב) זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד, ופירש בערוגת הבושם (פ' מקץ ופ' תצוה) כי באתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא, וכל מי שעושה פעולה של מצוה, נתעורר על ידי זה למעלה בעליונים שורש מצוה זו. ולכן בכל חסד שעושה למטה, הוא מעורר למעלה שיושפע כח חסד. ואם כן כשעושה חסד לעני, אפילו אם הטובה שהוא מעט, מכל מקום על ידי זה הוא עושה להעני שביל להשפיע לו ממקור הרחמים, והוא מעין שאינו פוסק. אך כל זה הוא רק אם נותן בנדיבות הלב, אבל מי שלבו בל עמו, הגם שנותן לו מתנה מרובה, מכל מקום לא נתן לו רחמים ולא פתח על ידי זה בעדו מקור החסד. וזהו שאמרו אין הצדקה משתלמת אלא לפי החסד שבה, דיש שנותן לחבירו צדקה הרבה, אבל אינו נותן לו שום חסד, דלבו בל עמו, ורק אם נותן לו גם חסד עם הצדקה, על ידי זה מרחמין עליו מן השמים. והשי"ת משלם לו לא רק הטובה שעשה לו, אלא כל מה שירחמו על זה מן השמים, על ידי שפתח לו שערי רחמים, כל זה ישולם לזה הפותח בהצלתו. וזו שאמרו (ויק"ר לד-ב) כל הנותן פרוטה לעני כאילו נותן לו נפשו, היינו כח הנפש שיש בפרוטה זו, ועל ידי זה יש בכוחה להמשיך חסד עליון ע"ש.

ועל פי זה נראה לפרש מה שאמר הכתוב (משלי כג-ו) אל תלחם [אל תסעוד] את לחם רע עין, ואל תתאו למטעמותיו, כי כמו שער בנפשו [לשון מרירות] כן הוא, אכול ושתה יאמר לך, ולבו בל עמך ע"כ. ולכאורה יש לדייק למה אמר אל 'תלחם', יותר יוצדק לומר אל 'תאכל' לחם רע עין. אך לפי מה שנתבאר הכוונה הוא, דהנותן לעני בנדיבות לבו, אז כאשר נותן לו פרוסת לחם, אינו נותן לו רק את פרוטה זו, אלא ממשיך בנתינתו שיזמינו לו מן השמים עוד לחם, והכל עולה ליזכותו של הנותן. לא כן הרע עין, שלבו בל עמו, ולא ממשיך עליו חסד בנתינתו, הוא אינו נותן לו רק הפרוטה ההוא, ולא יותר. וזהו אל 'תלחם' את לחם רע עין, הלחם שאתה מקבל ממנו לא מעורר חסד מלמעלה להמציא להעני עוד לחם, כי כמו שער בנפשו, שניתן מרירות בנפשו של הפרוטה שנותן לו, ואינו ממשיך ממנו עוד רחמים על העני.

(שמואל א כ"א-ז) לשום לחם חום ביום הלקחו [שהוא חם ביום הלקחו מעל השלחן] ע"ש. ואם כן לא היתה לחם צוננת, כי נס גדול נעשה בלחם הפנים כסידורו כך סילוקו, אבל הא גופא קשיא דלא עביד קוב"ה ניסא למגנא, והוי להו להעריך בכל יום לחם חם.

ונראה בהקדם לבאר מאמרם (ברכות ג) כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצל דוד המלך, ואמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה, אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה, אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי וכו', אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד ע"כ. ונראה במה שאמר להם לכו והתפרנסו 'זה מזה'. כי הנה הנותן צדקה לעני, לפי ראות העין הנותן מפרנס להמקבל. אבל באמת יותר ממה שהבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם הבעל הבית (ויק"ר לד-ז). הצלחת האדם בא ממה שנותן ומפרנס לאחרים, שבזה מתעורר מדת הרחמים על הנותן, כמאמרם (שבת קנ"א): כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים שנאמר (דברים יג-ח) ונתן לך רחמים ורחמך ע"ש. ואם כן כמו שהעני מתפרנס ממה שנותן לו הבעל הבית, כן גם הבעל הבית מתפרנס ממה שנותן להעני. ועל כן אמר להם לכו והתפרנסו 'זה מזה', שבמה שהעשירים יחזיקו את העניים, יהיה פרנסה לשניהם. העני מקבל מהנותן, ועל ידו מקבל הנותן מן השמים.

ובפרשתנו נאמר מצות מתנות עניים, לא תכלה פאת שדך בקוצרך, ולקט קצירך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם (כג-ב). וברש"י העיר על מה שניתנה מצוה זו באמצע פרשת הרגלים, סמוכה לראש השנה ויום הכיפורים ע"ש. וראיתי בשם הגאון רבי יוסף חיים זוננפעלד זצ"ל אב"ד ירושלים, כי בראש השנה אנו מבקשים אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה וכו', ובסופו מסיימים חננו ועננו כי אין בנו מעשים, עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו. ואם כן יאמרו למעלה מדוע מגיע לך שייטיבו אתך ויעשו עמך צדקה וחסד, בלי כיסוי של מעשים טובים. אך השופט כל הארץ דן את האדם מדה כנגד מדה, ואם הוא נותן פרי עמלו לאחרים, ומשאיר פאה לכל, בין הגון וראוי ובין שאינו הגון, מעורר למעלה שיתנהגו עמו גם כן באופן זה. ועל כן נסמכה פרשת מתנת עניים לראש השנה ויום הכיפורים ע"כ.

וְלֶכֶן כאשר אמר דוד לחכמי ישראל לכו והתפרנסו זה מזה, שהעשירים יפרנסו העניים, ועל ידי זה גם הם יתברכו בהונם. השיבו לו, כי זהו רק כאשר נתינת הצדקה באה ממדת חסדו וטוב לבו, אז ממשיך שפע של חסד, הן על הנותן שירחמו גם עליו מן השמים, והן על המקבל שגם עליו יתעורר רחמים מן השמים. אבל אין 'הקומץ משביע את הארי', אם חסר הנדיבות לב ונותן בקמצנותו מחמת הבושה וכדומה, זה לא יוכל להשביע את הארי, כי חסר מהנתינה רחמנותו ומדת חסדו, ולא נשאר רק הפרוטה ההוא שממציא לו.

*

וְהִנֵּה בחתם סופר (סב.) ביאר טעם עריכת לחם הפנים משבת לשבת, מה שאין כן בשאר קרבנות שהיו מתחדשים לבקרים, ונפסלים בלינה, משום דמהשלחן בא כל שפע ברכה לישראל, על כן אמרו חז"ל (בבא בתרא כה:): הרוצה שיעשיר יצפין, וסימניך שלחן בצפון ע"ש. ואין הברכה שורה באתר ריקנית, לכן היה מונח שם לחם הפנים תמיד לקבל הברכות, והמסירים אפילו כרגע מפסיק שפע עלינו. רק בשבת שהיום בעצמו מתברך כדכתיב ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשית ב-ג), לכן אז אין קפידא להסירם ע"כ.

וּבְהִיּוֹת שתכלית הברכה היא שלא יצטרכו עמך בית ישראל זה לזה ולא לעם אחר, על כן היו מסודרים על השלחן י"ב חלות, לכל שבט חלה אחת, שלא יצטרכו שבט זה לשבט אחר, ומכל שכן לעם אחר. ועוד גם זאת, כי מזונות האדם נשפע לפי תפלתו, וכל שבט עולה תפלתו משער אחר, וכדאיתא במגן אברהם (סימן סח) בשם האריז"ל כי יש י"ב שערים בשמים נגד י"ב שבטים, וכל שבט יש לו שער ע"ש. ועל כן נגד זה היה י"ב חלות על השלחן, כי כל חלה נשפע מלמעלה מהשער של אותו שבט לפי ערך תפלתו.

וְהִנֵּה קשה מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף (פסחים קיח.), כי יש הרבה מקטריגים למנוע השפע, על כן היה תשעה ימים מאפייתו עד אכילתו, כי בתשעה ימים יש רי"ז שעות, מספר גבורה, ולהמתיק בזה מדת הגבורה, ולעורר שפע של פרנסה מתוך חסד. והנה על השלחן היה מונח הלחם ח' ימים, שיש בהם קצ"ב שעות, העולה כמספר 'בכל מכל כל' שנתברכו בו אבותינו אברהם יצחק ויעקב, שבוה יומשך ברכת הפרנסה למטה לכל ישראל, שנזכה לברכת האבות, שהטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא (בבא בתרא יז.).

וּבִזְהָ נבאר לבאר מה שאמר הכתוב (משלי לא-כו) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, ודרשו חז"ל (סוכה מט:). תורה ללמדה זו היא תורת חסד ע"ש. והיינו כי יש חסד בנתינת לחם גשמי להעני, ויש חסד בנתינת לחמה של תורה לתלמידים. וכמו שבנתינת לחם גשמי לעני, כאשר נותן זאת מנדיבות לבו, הוא ממשיך מלמעלה חסד על המקבל וגם על הנותן. כמו כן היא גם בלימוד תורה לאחרים, כאשר תכלית לימודו רק להשביע נפש התלמיד בתורת ה', ואינו עושה מלאכת ה' ברמיה רק עבור פרנסתו, אז זוכה להמשיך להתברך בתורה, הן הרב והן התלמיד. וכדאיתא בגמרא (תמורה טז). רש ואיש תככים נפגשו, מאיר עיני שניהם ה' (משלי כט-ג), בשעה שתלמיד הולך אצל הרב ואומר לו למדני תורה, אם מלמדו, מאיר עיני שניהם ה' [שאף הרב צריך עדיין לימוד ומלמדו הקב"ה] ע"כ. וזהו שאמר 'פיה פתחה בחכמה', הקב"ה מאיר עיני שניהם שכל אחד פותח פיו בחכמת התורה. והוא משום ש'תורת חסד על לשונה', שהתורה שמלמד לחבירו, עטופה בחסד, ולכן נשפע על שניהם מלמעלה מדת חסדו ית"ש להתברך בתורתם.

*

הגליון הזה נתנדב על ידי			
מוה"ר ר' ישכר וויינבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' פנחס אלימלך ראבב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' אברהם שמואל סאמעט הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יצחק דייטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב
הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו 347.243.1944			